

УНИВЕРСИТЕТИТЕ В РЕГИОНАЛНИТЕ ИНОВАЦИОННИ СИСТЕМИ

Автор: Борислава Стоименова¹

Разширено резюме

Настоящото разширено резюме обобщава основни резултати от работен доклад на тема „Регионални иновационни системи и конкурентоспособност на университетите“. В доклада се представя идеята за регионалните иновационни системи като мрежи за създаване на ново знание и се идентифицират критерии и показатели за измерване на конкурентоспособността на университетите като елемент на тези системи.

В съвременния глобализиран свят с бързо променящата се среда и постоянни предизвикателства, конкуренцията е не между отделни индивиди или организации, а между системи от взаимно свързани, взаимодействащи и сътруднически си структури – държавни институции, университети, изследователски центрове и лаборатории, фирми и други заинтересовани страни. Водена от стремежа да превърне Европа и ЕС в най-конкурентната и динамична икономика в света, Европейската комисия насочва политиките си към реализиране на концепцията за управление на цялата верига на иновациите – от образованието до икономическото въздействие. Известна още като „триъгълник на знанието“, тази концепция обхваща образованието, научните изследвания и иновациите.

Регионалните иновационни системи се появяват през 90-те години на миналия век като мрежи от различни участници, ангажирани с взаимно интерактивно обучение и сътрудничество за създаване на ново знание и иновации в даден регион. Ролята на университетите като елемент на тези системи е да допринасят за създаването и разпространението на нови знания, както и за създаването на интелектуален капитал. Под „интелектуален капитал“ се разбира обобщено понятие

¹ гл.ас. д-р Борислава Стоименова
катедра „Маркетинг и стратегическо планиране“ в УНСС-София, БЪЛГАРИЯ,
b.stoimenova@unwe.bg

за човешки капитал (индивидуалните знания и умения на дадена организация, представена от своите служители), релационен капитал (взаимоотношенията на организацията с всички заинтересовани страни) и структурен капитал (обекти на интелектуалната собственост, организационна структура, процеси, процедури, стратегии, планове, документация, информационна система, база данни). Под въздействие на прехода към икономика, основана на знанието, както и необходимостта от приспособяване към постоянните промени в средата, се заражда концепцията за "предприемаческия университет" – университет, чиито приоритети са иновациите чрез научни изследвания, обмен на знания, изграждане и поддържане на взаимоотношения с партниращи организации. Основните дейности в университети с такава насоченост са свързани със създаване на гъвкави учебни програми, електронно обучение, съобразени със студентите образователни подходи, интердисциплинарни програми, тясно сътрудничество и обмен на знания с индустрията и бизнеса, както и интернационализация на образованието. Оценката на конкурентоспособността на университетите в регионалните иновационни системи се прави по два основни критерия – трансфер на знания и ангажираност с развитието на региона.

За измерване на трансфера на знания най-често се използват показателите приходи от индустрията, патенти, съвместни публикации с индустриални партньори и брой фирми, създадени въз основа на формално споразумение за обмен на знания между университета и съответната фирма. Показателят приходи от индустрията показва какви приходи от научни изследвания получават университетите от индустрията, съотнесени спрямо броя на академичния състав. Допуска се, че колкото повече научни изследвания се финансират от външни частни организации, толкова по-качествено и съответстващо на нуждите на пазара е образованието. Патентоването на обекти на интелектуална собственост, създадени от университетите за нуждите на индустрията и бизнеса, се приема като доказателство за приноса на образователните институции към развитието на търговските технологии и иновациите в частния сектор. Твърди се, че от 2000 година насам броят на патентите от този вид е намалял. Това се обяснява отчасти с липсата на институционални стимули поради новия режим на университетските класации, по-голямата част от които не отчитат показателя патентоване при оценката на конкурентоспособността на институциите. Съвместните публикации с индустриални партньори показват процента от всички научни публикации на университета, които се позовават и на автор от частния сектор. Трансферът на знания може да бъде стимулиран в лишена от конкуренция среда, насърчаваща социалното взаимодействие и изграждането на мрежови структури.

Ангажираността с развитието на региона е критерий, включен в U-Multirank – университетска класация, финансирана от Европейската комисия. Този критерий

измерва обхвата на ангажираността и сътрудничеството на университетите с институции от определен регион. Допуска се, че по-високата степен на ангажираност допринася за по-високата конкурентоспособност на региона. Показателите, по които се отчита ангажираността с развитието на региона, са:

- процент на завършилите, чиято първа месторабота след дипломиране е в организация, локализирана в района на университета;
- процент на стажовете по време на обучението, проведени в организации, локализирана в района на университета;
- процент на публикациите в университета, в които е цитиран най-малкото един автор, асоцииран с организация от същия регион;
- дял на външните приходи от научни изследвания - с изключение на периодичните безвъзмездни средства на правителството или местните власти - идващ от регионални източници (от индустрията, от частни търговски или благотворителни организации).

Като реакция на променящите се условия на средата ЕС системно реструктурира системата за висше образование чрез различни институции, класификационни системи, програми и правни рамки. Инициативите за реструктуриране се основават на дебати и консултации на високо равнище между представители на университети, правителства, индустрии и други заинтересовани страни. Качеството на академичното образование и неговата приложна значимост за пазара на труда изисква непрекъснат процес на адаптиране на съдържанието на учебните програми и методите на преподаване към динамичното търсене на пазара. развитието на Европейското пространство за висше образование (ЕПВО) и Европейското научноизследователско пространство (ЕНП) допълнително катализират процеса на реструктуриране на системата на висшето образование. Сред официалните инициативи за стимулиране на тези процеси са Европейския институт за иновации и технологии (ЕИТ), Европейският съвет за научни изследвания (ERC), Европейската класификация на висшите учебни заведения (U-Map), университетската класация U-Multirank, класацията на Ройтерс за най-иновативните университети в Европа, програмата "Учене през целия живот" и програма "Еразмус +", както и "Хоризонт 2020". "Хоризонт 2020" е най-мощната програма на ЕС за научни изследвания и иновации, чиято цел е да стимулира взаимодействието между публичния и частния сектор и да премахне бариерите за създаване на истински единен пазар за знания, научни изследвания и иновации. Световният икономически форум и Световната конференция за иновации в образованието (WISE) осигуряват допълнителни платформи за споделяне на знания и насърчаване на устойчивото развитие на нациите и регионите.

В контекста на гореизложеното, Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж Европа 2020 предписва трансформация на образователни институции, която изисква значителни институционални, организационни и

законодателни реформи. Такива реформи произтичат или от прилагане на „най-добрите практики“ (по примера на възпроизвеждане на финландския модел в страни като Швеция, Холандия, Унгария и Естония), или като резултат на интензивни междуинституционални взаимоотношения, основани на сътрудничество и обмен на знания (по примера на механизма на функциониране на регионалните иновационни системи).

В заключение можем да направим извода, че сред приоритетите на ЕС са връзките, взаимодействията и сътрудничеството между различните участници в цялата иновационна верига от образованието до икономическото въздействие, известна като "триъгълник на знанието" - на образованието, научните изследвания и иновациите. В новите условия на средата и изискванията на пазара на труда, най-добрите университети са тези, които улесняват трансфера на знания и ангажираността с развитието на регионите, като създават среда, в която липсва конкуренция, ценят и възнаграждават споделянето на знания, стимулират социалните взаимодействия и развитието на мрежови структури на междуличностно, между-функционално и между-организационно равнище.

Ключови думи: регионални иновационни системи, конкурентоспособност на университетите, класации на университетите